

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Jaarbericht Duurzaam Beleggen 2022

Inhoudsopgave

Een goed pensioen in een leefbare wereld	2
Beleggen in SDG's.....	10
Klimaatveranderingen	18
Wij stellen grenzen	26
Invloed uitoefenen	30

Een goed pensioen in een leefbare wereld

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Een goed pensioen in een leefbare wereld

PFZW wil iedereen in zorg en welzijn nu en in de toekomst een goed pensioen bieden. Een pensioen waarvan u kunt genieten in een leefbare wereld. Daarom letten we bij onze beleggingsbeslissingen op rendement, risico, kosten én de prestaties van deze beleggingen op het gebied van duurzaamheid.

Rekening houden met duurzaamheid vormt een integraal onderdeel van ons beleggingsbeleid. We beleggen met zorg voor mens, maatschappij en milieu. Dat doen we met de overtuiging dat duurzaamheid bijdraagt aan, en samengaat met financieel rendement.

We sluiten aan bij de doelstelling van de Verenigde Naties. Deze stelt dat voor een leefbare, duurzame wereld in 2030 alle 17 duurzame ontwikkelingsdoelen, ofwel Sustainable Development Goals (SDG's), behaald moeten zijn. Hierbij willen we ons extra inzetten voor zeven SDG's die passen bij de twee belangrijkste focusgebieden van de mensen die bij ons pensioen opbouwen: mens & gezondheid en klimaat.

Joanne Kellermann,

bestuursvoorzitter PFZW

Bijdrage aan een duurzame wereld

PFZW wil een bijdrage leveren aan een duurzamere wereld. Dit doen wij op twee manieren.

1. Allereerst vergroten we onze positieve impact en willen we duurzame ontwikkeling stimuleren. Dit doen we door 20% van ons geld te beleggen in ondernemingen die bijdragen aan de Sustainable Development Goals (SDG's), door onze beleggingen met zogenaamde impact op de gekozen 7 SDG's te verdubbelen en door de CO2-voetafdruk van onze beleggingen te verkleinen.
2. Daarnaast zorgen we ervoor dat negatieve gevolgen voor mens en milieu bij onze beleggingen zoveel mogelijk worden voorkomen en/of beperkt. Wij stellen daarom minimumeisen aan ondernemingen waaraan we het pensioenvermogen van onze deelnemers toevertrouwen.

In dit verslag kijken we terug op de resultaten die we behaalden in 2022. Over de uitdagingen hierbij rapporteren we transparant.

Belangrijke ontwikkelingen in 2022

Het jaar 2022 stond in het teken van de oorlog in Oekraïne. Het was ook het jaar van toenemende zorgen over oplopende kosten van het dagelijkse leven. Ook was er veel aandacht voor het gebruik van fossiele energie en klimaatverandering.

Oorlog in Oekraïne

Deze oorlog zorgt voor onzekerheid over gasleveringen, wat weer leidt tot torenhoge energieprijzen. Daardoor worden ook veel andere producten duurder. We merken dat allemaal aan onze maandelijkse energierekening, aan de kassa bij de supermarkt en aan de benzinepomp. Deze ontwikkelingen raken ons ook als pensioenfondsen. Na de inval op 24 februari 2022 besloten we vrijwel onmiddellijk alle beleggingen in Rusland te verkopen. De beleggingen zijn waar mogelijk volledig verkocht en we onderzoeken de haalbaarheid van de verkoop van de enkele resterende beleggingen, waar we nu vanwege de internationale economische sancties niet bij kunnen.

Klimaatverandering

Het was ook het jaar van de wereldwijde bewustwording over klimaatverandering. Als het zo doorgaat, worden de klimaatdoelen van Parijs niet gehaald. De aarde warmt dan flink meer op dan de afgesproken 1,5 graad. Er moet dus veel meer gebeuren. Als grote belegger voelen we bij PFZW die verantwoordelijkheid ook. Want een goed pensioen vraagt ook om een wereld waarin het prettig leven is, mensen niet op de vlucht slaan voor honger door mislukte oogsten en waar ook de kustgebieden in de wereld bewoonbaar blijven.

Daarom hebben we dit jaar onze klimaatdoelen verder aangescherpt. Het hoofddoel van onze nieuwe klimaatstrategie is een klimaatneutrale (Net Zero) portefeuille in 2050, in lijn met een scenario van maximaal 1,5 graden opwarming van de aarde. Om deze ambitie kracht bij te zetten, heeft PFZW het [Paris Aligned Investment Initiative Net Zero Asset Owner Commitment](#) (PAII-commitment) getekend. Op weg naar het hoofddoel van klimaatneutraliteit in 2050 zijn tussentijdse doelen voor 2030 opgesteld. Deze doelen hebben bijvoorbeeld betrekking op het verminderen van de CO₂-uitstoot van onze beleggingen en het beleggen in klimaatoplossingen. Ook nemen we afscheid van fossiele ondernemingen die te weinig vaart maken met verduurzaming. In onze [klimaatstrategie](#) lees je meer over onze doelen.

Wil je meer weten over onze visie op fossiele beleggingen? Lees [hier](#) over ons beleid en over de stappen die we zetten om in 2050 klimaatneutraal te zijn.

Ons beleid

PFZW wil in 2025 een belangrijke bijdrage leveren aan de verduurzaming van de wereld. Hoe wij dit invullen leggen we uit in ons [Duurzaam Beleggingsbeleid 2025](#). Dit beleggingsbeleid sluit aan bij huidige maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de energietransitie en toenemende zorgen over het klimaat en biodiversiteit. PFZW wil hier niet alleen bij aansluiten, maar hierin ook sturen via een gerichte inzet van het pensioengeld dat ons is toevertrouwd en het beschikbaar stellen van onze expertise in samenwerking met anderen.

In ons Duurzaam Beleggingsbeleid 2025 maken we in onderscheid tussen een 'Duurzame Wereld' en een 'Verantwoorde Basis':

We verkleinen de negatieve impact van onze beleggingen op de wereld verder en we vergroten de positieve impact. Dit doen we onder meer door steeds meer geld te beleggen in bedrijven en projecten die bijdragen aan de duurzame ontwikkelingsdoelen, ofwel Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Daarbij richten we ons op de thema's 'Mens & Gezondheid' en 'Klimaat', die beide goed aansluiten bij de sector zorg en welzijn en bij de prioriteiten van iedereen die bij ons pensioen opbouwt. Dit betekent nieuwe beleggingen met positieve impact op de wereld. Maar ook: vaker en met meer focus in gesprek met ondernemingen over hun maatschappelijke rol en impact. Daarnaast ontwikkelen we nog betere meetmethoden om de daadwerkelijke bijdrage van onze beleggingen aan de SDG's vast te stellen. Deze gemeten positieve impact moet in 2025 zijn verdubbeld.

We verlagen de CO₂-voetafdruk van de aandelenbeleggingen opnieuw aanzienlijk, nu met dertig procent in 2025, en onderzoeken hoe we elders in de beleggingen deze voetafdruk ook kunnen verminderen, zonder concessies te doen aan het rendement.

We zorgen dat alle beleggingen voldoen aan onze minimum duurzaamheidseisen. Deze eisen hebben zowel betrekking op het gedrag van ondernemingen als op het product dat ze maken.

Hoe wij georganiseerd zijn

Het bestuur van PFZW, specifiek de commissie beleggingen (CB), is verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleggingsbeleid. Er zijn duidelijke interne controles die ons in staat stellen de uitvoering van ons beleid aan en bij te sturen.

Zo staat het bestuursbureau continu in contact met onze uitvoeringsorganisatie PGGM. Op grote dossiers is het bestuur zelf nauw betrokken bij de aansturing. Bovendien rapporteert PGGM regelmatig aan het bestuur en het bestuursbureau over hun activiteiten. Dit doen zij onder andere op periodieke overlegmomenten en klantrappages. Het bestuur heeft te allen tijde de bevoegdheid om specifieke keuzes te maken met betrekking tot beleid of de uitvoering hiervan.

Om zorg te dragen voor een adequaat kennisniveau is er aandacht voor kennis van duurzaam beleggen in de opleiding en de benoeming van bestuurders. Zo hebben meerdere bestuurders een opleiding van de Principles of Responsible Investment (PRI) over verantwoord beleggen voltooid. In de CB beschikt Cees Dert over een masteropleiding Environmental Science (einde zittingstermijn: december 2022). Daarnaast heeft Dirk Schoenmaker in 2022 de rol van bestuurslid en voorzitter van de CB aangenomen. Als voorzitter is hij hoofdverantwoordelijk voor de uitvoering van het Duurzaam Beleggingsbeleid 2025. Dirk Schoenmaker is hoogleraar Finance aan de Rotterdam School of Management en ook directeur van het Erasmus Platform for Sustainable Value Creation aan de Erasmus Universiteit.

Vanuit de Raad van Toezicht is Jo van Engelen ook Chaired Professor of Integrated Sustainable Solutions aan de TU Delft.

Resultaten duurzaam beleggen 2022

	2021	2022
Totale SDG beleggingen	€ 50,3 miljard	€ 46,7 miljard
in % van de portefeuille	18,1%	21,5%

SDG	Totaal belegd	Resultaat	Impact
 <p>7 BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE</p>	€ 33,1 miljard	9,6 miljoen MWH geproduceerde duurzame energie	Gemiddeld elektriciteitsverbruik van ruim 2,8 miljoen huishoudens per jaar
 <p>11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN</p>		10,5 miljoen ton vermeden CO2	Vermeden CO2 staat gelijk aan gemiddelde CO2-uitstoot van 456.522 huishoudens
 <p>13 KLIMAATACTIE</p>			
 <p>6 SCHOON WATER EN SANITAIR</p>	€ 1,4 miljard	1,1 miljoen m3 water bespaard	Jaarlijks watergebruik van 11 duizend huishoudens bespaart.
		177 miljoen m3 water behandeld	1,8 miljoen huishoudens voorzien van behandeld water.
 <p>2 GEEN HONGER</p>	€ 0,9 miljard	48.000 ton rendementsverbetering	2000 vrachtwagens gevuld met extra geproduceerd voedsel
 <p>3 GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN</p>	€ 7,2 miljard		16,2 miljoen mensen behandeld en bereikte patiënten 11,7 miljoen minder ziekte-dagen

Klimaatrisico's en CO2-reductie

- In 2022 7% toename van CO2-intensiteit in onze aandelen, tegenover een afname van 48% absolute reductie in onze aandelen.
- 33 keer gestemd tegen besturen van ondernemingen die wij zien als klimaatachterblijvers.
- € 33,1 miljard belegd in klimaatoplossingen (SDG 7, 11 en 13).

Minimum duurzaamheidsnorm

- In 2022 zijn de omzetnormen voor de productie van kolen en teerzandolie aangescherpt tot respectievelijk 5% en 1%. In 2022 heeft PFZW 54 kolenproducerende ondernemingen en 2 teerzandolie ondernemingen afgestoten.
- In 2022 werden ook beleggingen in olie- en gasboringen in het Noordpoolgebied uitgesloten als zij meer dan 1% van hun omzet uit deze activiteit halen.
- Er zijn 114 olie- en gasbedrijven verkocht die zich volgens ons niet committeren aan het klimaatakkoord van Parijs.
- Naar aanleiding van de OESO-screening op negatieve impact zijn er 65 bedrijven uitgesloten. Met 55 bedrijven is in 2022 engagement gevoerd.

Actief aandeelhouderschap

Engagements

- 170 engagements gevoerd
- 15 engagement-resultaten behaald

Stemmen

- Op 5.877 aandeelhoudersvergaderingen gestemd
- 61.849 uitgebrachte stemmen

Juridische procedures

- € 4,9 miljoen beleggingsverlies verhaald door juridische procedures

Kengetallen PFZW

(Gewezen) deelnemers

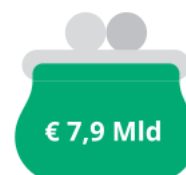
Werkgevers

Totaal belegd vermogen

Premiebijdragen

Beleggen in SDG's

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Beleggen in SDG's

Een goed pensioen is meer waard in een leefbare wereld. Wij voelen daarom de verantwoordelijkheid om met onze beleggingen een positieve bijdrage te leveren aan een leefbare, meer duurzame wereld en daarbij onze negatieve impact zo klein mogelijk te houden.

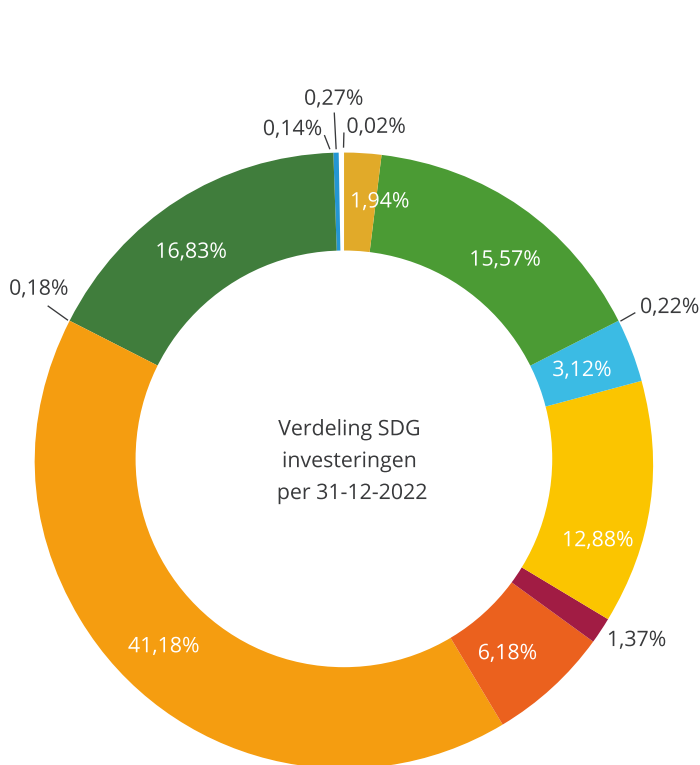
Hier zetten wij ons voor in door het pensioengeld te beleggen in ondernemingen en projecten die oplossingen bieden voor maatschappelijke vraagstukken en die een positieve impact hebben op mens en milieu.

We hebben binnen onze impactbeleggingen twee focusgebieden gekozen. Die sluiten aan bij wat onze deelnemers belangrijk vinden en dragen ook bij aan de duurzame ontwikkelingsdoelen, de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (VN). We richten ons op beleggingen die klimaatverandering tegengaan (zoals schone energie), beleggingen die bijdragen aan meer en schoner drinkwater, beleggingen in gezondheidszorg en in voedselzekerheid.

De beleggingen die bijdragen aan de SDG's laten we in 2025 groeien naar 20% van alle beleggingen. In 2030 willen we dit verhogen naar minimaal 30%, waarvan de helft belegd wordt in klimaatoplossingen. Zo zorgt PFZW samen met werkgevers, sociale partners en deelnemers voor een goed collectief pensioen en dragen we met duurzame beleggingen bij aan een leefbare wereld.

Onze bijdrage aan de werelddoelen: Sustainable Development Investments

We hebben in kaart gebracht hoe het pensioengeld van onze deelnemers bijdraagt aan de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN, de Sustainable Development Goals (SDG's). Eind 2022 hadden we 21,5% (€ 46,7 miljard) van het totaal belegde vermogen belegd in projecten die bijdragen aan duurzame ontwikkeling. We noemen deze beleggingen Sustainable Development Investments (SDI's).

Doel: **minimaal 20% belegd in SDG's in 2025**

Doel: 20%

Het SDI-volume groeide procentueel door de aankoop van nieuwe SDI-beleggingen en door een lager totaal belegd vermogen in 2022 (de noemer).

SDI in de praktijk: beleggen in het duurzaamste warmtenet van Nederland

Een mooi voorbeeld van onze klimaatbeleggingen is het warmtebedrijf Ennatuurlijk. Met het geld dat wij in Ennatuurlijk beleggen, stellen we Ennatuurlijk in staat het duurzaamste warmtenet van Nederland aan te leggen.

Het duurzaamste warmtenet van Nederland ligt in Enschede. In totaal zijn ruim 8.500 huishoudens en 170 bedrijven aangesloten op dit warmtenet. Hun warmte wordt nog maar voor vijf procent opgewekt uit aardgas en de CO₂-besparing ten opzichte van gasgestookte cv-ketels is hier liefst 85 procent.

Warmtebedrijf Ennatuurlijk, waarin PFZW sinds 2014 een 80-procentsbelang heeft, heeft hier afgelopen jaren een groot uitbreidingsprogramma uitgevoerd: met de aanleg van de 'Warmtebaan' zijn drie gasgestookte warmtenetten verduurzaamd, waar tweeduizend huishoudens van afhankelijk zijn. Het betekent een jaarlijkse besparing van vijf miljoen kubieke meter aardgas.

Verduurzamen van Enschede

Warmtebaan is een project waarbij een netwerk in het zuiden van Enschede met een grote duurzame energiebron werd verbonden met de drie gasgestookte netten in het noorden.

Er is de komende 25 jaar voor tientallen miljoenen aan nieuw kapitaal nodig om Enschede verder te verduurzamen. In de Transitievisie Warmte van de gemeente Enschede is rekening gehouden met deze potentie van de Warmtebaan. Ongeveer de helft van de stad kan de komende jaren worden aangesloten op het warmtenet.

Een groot deel van de warmte voor het net in Enschede is nu afkomstig van afvalenergiebedrijf Twence. De stoom die ontstaat bij het produceren van elektriciteit uit reststromen (regionaal sloop- en afvalhout en afval), wordt gebruikt om water op te warmen. Dit warme water wordt door de in totaal ruim 370 kilometer aan warmteleidingen van het Ennatuurlijk-netwerk in Enschede gepompt.

De verduurzaming van de energiehuishouding van Enschede laat zien hoe pensioenkapitaal bijdraagt aan het vinden en creëren van lokale klimaatoplossingen. Deze zijn nodig voor het behalen van de klimaatdoelstellingen van Nederland: 55 procent CO₂-reductie in 2030, klimaatneutraliteit in 2050. Klimaat is naast Gezondheid een focusthema waarmee we meetbare positieve impact wil maken op de maatschappij.

SDI in de praktijk: beleggen in de zorg

PFZW belegt het pensioen van deelnemers die werken in de sector zorg en welzijn. Wij hebben daardoor een sterk belang bij beleggingen in deze sector. Een voorbeeld is een belegging in technologie voor nierdialyse die minder belastend is voor de patiënt en de hoge kosten van het proces verlaagt.

Als nieren niet meer werken en een transplantatie niet mogelijk is, is een kunstnier nodig om in leven te blijven. Dat heet dialyseren, een behandeling met heftige bijwerkingen. Elk jaar komen er in Nederland zo'n tweeduizend patiënten met nierfalen bij als gevolg van vergrijzing en de toename van diabetes en hoge bloeddruk.

Nierfalen is een groot probleem voor de Nederlandse samenleving als je nagaat dat dialyse per patiënt € 80.000 tot € 120.000 per jaar kost en dat er in 2020 volgens Nefrodata meer dan 18 duizend patiënten met nierfalen in Nederland waren. Oplossingen worden gezocht in het vinden van nierdonoren en het ontwikkelen van betere dialysemethoden die patiënten ook thuis, buiten de dialysecentra, kunnen krijgen.

Het Duitse Fresenius Medical Care is een wereldwijde leider in het verzorgen van patiënten die lijden aan ernstig nierfalen en het ontwikkelen en produceren van machines die gebruikt worden in en rondom dialysecentra. Het bedrijf is een pionier in het opzetten van nieuwe hemodialyse-oplossingen die vooral thuis uitgevoerd kunnen worden. Het bedrijf is vorig jaar, midden in de Covid-19-crisis, gestart met het behandelen van patiënten via dit nieuwe alternatief.

We beleggen in Fresenius Medical Care omdat dit bedrijf bijdraagt aan het verbeteren van de kwaliteit van zorg voor patiënten en zorgverleners. Het thuis behandelen van patiënten zal er voor zorgen dat de kosten voor de samenleving op termijn beheersbaar zullen blijven. Daarbij helpt Fresenius om de negatieve impact van het Covid-19-virus op de kwetsbare dialysepatiënt-populatie te verlichten.

Onze impact meten

In 2022 heeft PFZW de impact gemeten van de SDI-beleggingen in onze zeven focus-SDG's. In dit verslag rapporteren wij deze impact, rekening houdend met ons eigen aandeel in deze beleggingen. Naast het financiële rendement berekenen we dus ook de maatschappelijke impact van deze beleggingen en geven we aan hoe de beleggingen hebben bijgedragen aan de zeven SDG's waar wij ons op richten.

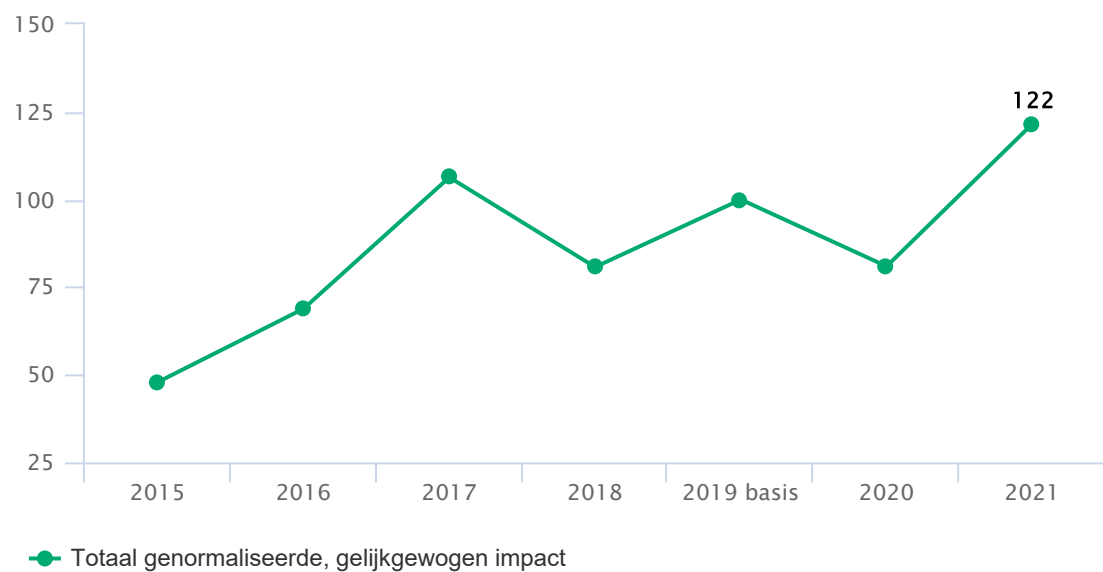
Hoeveel CO₂-uitstoot hebben we vermeden? Hoeveel schoon water is erbij gekomen door onze beleggingen? Hoeveel huishoudens krijgen groene stroom uit onze energiebeleggingen? En hoeveel meer mensen kregen toegang tot een behandeling met betaalbare medicijnen? Al dat soort zaken willen we weten, om betere keuzes te kunnen maken. Ons doel voor 2025 is om de gemeten impact van onze beleggingen op de zeven focus-SDG's te verdubbelen.

Alleen door de tastbare impact van de beleggingen te meten, kan worden aangetoond dat er daadwerkelijk positieve verbeteringen voor mens en milieu worden gerealiseerd. Dit doel bereiken we door:

- meer te beleggen in de zeven focus-SDG's;
- meer in gesprek te gaan met de ondernemingen waarin we beleggen en daardoor meer meetbare impact te bereiken;
- impactmeting te verdiepen en te verbreden naar de zeven focus-SDG's.

SDG	Totaal belegd	Resultaat	Impact
	€ 33,1 miljard	9,6 miljoen MWH geproduceerde duurzame energie	Gemiddeld elektriciteitsverbruik van ruim 2,8 miljoen huishoudens per jaar
		10,5 miljoen ton vermeden CO2	Vermeden CO2 staat gelijk aan gemiddelde CO2-uitstoot van 456.522 huishoudens
			
	€ 1,4 miljard	1,1 miljoen m3 water bespaard	Jaarlijks watergebruik van 11 duizend huishoudens bespaart.
		177 miljoen m3 water behandeld	1,8 miljoen huishoudens voorzien van behandeld water.
	€ 0,9 miljard	48.000 ton rendementsverbetering	2000 vrachtwagens gevuld met extra geproduceerd voedsel
	€ 7,2 miljard		16,2 miljoen mensen behandeld en bereikte patiënten 11,7 miljoen minder ziektedagen

De impactgegevens (die een jaar achterlopen op de gegevens van de bedrijven) zijn een combinatie van gepubliceerde gegevens van bedrijven en impactmodellen. Omdat het onmogelijk is om verschillende impactindicatoren bij elkaar op te tellen, hebben wij de impact genormaliseerd voor het jaar 2019=100 (met een verdubbeling tot ten minste 200 in 2025). De gebruikte impactindicatoren zijn in lijn met de impactindicatoren zoals gedefinieerd door de Werkgroep Impactmeting van het Platform Duurzame Financiering van DNB. De volatiliteit van de genormaliseerde impact is grotendeels het gevolg van veranderingen in het aantal en de kwaliteit van SDI-investeringen. Nieuwe beleggingen of desinvesteringen van SDI's met een hoge impact zorgen voor schommelingen in de genormaliseerde, totale impact op portefeuilleniveau. In 2022 zijn we erin geslaagd het aantal SDI's en het aantal impactdatapunten te verhogen. Het resultaat is een stijging van de genormaliseerde, totale impact van 81 in 2021 (op basis van impactgegevens van 2020) naar 134 voor 2022 (op basis van impactgegevens van 2021).

Beleggen met impact: een uitdaging

Of onze beleggingen genoeg geld opleveren, kunnen we op dagelijkse basis zien, dat is namelijk ons financieel rendement. Maar het maatschappelijke rendement is moeilijker te meten. De grootste uitdaging is het gebrek aan data. Samen met andere partijen ontwikkelen we daarom methodes om het maatschappelijk rendement in kaart te brengen.

Veel bedrijven rapporteren nog niet over hoe zij bijdragen aan duurzame ontwikkeling. Bovendien gebeurt dit vaak volgens verschillende standaarden. Ook rapporteren nog maar weinig bedrijven over de omzetpercentages van hun duurzame producten en diensten. Deze omzetpercentages helpen ons om te bepalen welk deel van de belegging in het bedrijf we als SDI kunnen tellen.

Om bedrijven te vinden die bijdragen aan de SDG's, gebruiken we onder andere kunstmatige intelligentie. Dit doen wij via het initiatief SDI Asset Owner Platform, dat onze uitvoeringsorganisatie PGGM samen met partners heeft opgezet. Met dit platform beleggen we niet alleen gericht in de SDG's, maar dragen we ook bij aan het verder standaardiseren van duurzaamheidsrapportages. Ook sporen we bedrijven waarin we beleggen aan om te rapporteren over hun impact.

SDI Asset Owner Platform

Samen met APG, Australian Super en British Columbia Investment Management heeft onze uitvoeringsorganisatie PGGM in 2020 het SDI Asset Owner Platform opgericht om de beoordeling van de bijdrage van ondernemingen aan de SDG's te standaardiseren. Onze data science partner Entis analyseert meer dan 9.000 beursgenoteerde ondernemingen op hun positieve en negatieve bijdrage aan de SDG's met behulp van de SDI-taxonomie.

De SDI-taxonomie wordt voortdurend verfijnd op basis van nieuwe inzichten en beschikbaarheid van betere gegevens. In 2022 zijn er nieuwe modules toegevoegd aan de bestaande SDI-classificatie van beursgenoteerde aandelen en obligaties: negatieve bijdragen aan de SDG's en de SDI Outlook. Als meer dan 10% van de omzet van een bedrijf een duidelijk negatieve bijdrage levert aan een of meer van de SDG's, wordt het geclassificeerd als een Non-SDI. De SDI Outlook is een toekomstgerichte analyse van de potentiële bijdrage van bedrijven aan de SDG's op basis van wereldwijde octrooigegevens, bijvoorbeeld voor batterijopslag of waterstoftechnologie. In 2022 zijn nieuwe modules toegevoegd aan de bestaande SDI-classificatie van beursgenoteerde aandelen en obligaties: negatieve bijdragen aan de SDG's en de SDI Outlook. Met de stappen die dit jaar gezet zijn kunnen we in toenemende mate onze impact meten en vergelijkbaar maken.

Klimaatveranderingen

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Klimaatverandering

We willen allemaal oud worden in een wereld waarin we prettig kunnen leven. Een leefbaar klimaat is daarvoor een eerste vereiste. Klimaatverandering is al jaren een zorg. Een onleefbaar klimaat zorgt namelijk voor grote economische problemen. Als grote gebieden in de wereld onleefbaar worden, moeten mensen vluchten uit hun vertrouwde omgeving. Wanneer mislukte oogsten zorgen voor honger, heeft dat ook economisch grote gevolgen. Wij hebben als belegger dus ook een financieel belang bij het tegengaan van klimaatverandering.

Klimaatverandering is een steeds groter risico voor het behalen van rendement. Als grote wereldwijde belegger met een gespreide portefeuille, verwachten wij dat klimaatverandering en de energietransitie impact hebben op onze beleggingen. Daarom identificeren we de klimaatrisico's voor al onze beleggingen, zodat we daar rekening mee kunnen houden en op tijd maatregelen kunnen nemen.

De relatie tussen klimaatverandering en beleggen is tweeledig. Enerzijds hebben onze beleggingsbeslissingen een impact op het klimaat. Wij voelen daardoor een maatschappelijke verantwoordelijkheid om onze negatieve impact op het klimaat te verminderen. Daarnaast heeft klimaatverandering - en maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan - invloed op de waarde van onze beleggingen. Het is belangrijk dat wij deze effecten begrijpen en erop inspelen.

Klimaatverandering in ons beleggingsbeleid

PFZW wil deelnemers een goed pensioen bieden in een leefbare wereld. Het duurzaam beleggingsbeleid van PFZW en ons klimaatplan zijn hierop gericht. Niet alleen voor nu, maar ook voor de verre toekomst. Een groot deel van de pensioenrechten die deelnemers nu opbouwen wordt namelijk pas uitgekeerd na 2050. PFZW heeft daarom in 2022 opnieuw zijn klimaatdoelen aangescherpt. We streven naar een klimaatneutrale portefeuille in 2050, in lijn met een scenario van maximaal 1,5 graden opwarming van de aarde.

Daarbij heeft PFZW de volgende middellangetermijndoelen:

- 50 procent reductie van de CO₂-intensiteit van aandelen en obligaties in 2030 ten opzichte van 2019.
- Vastgoed en Infrastructuurbeleggingen zijn in 2030 'Paris-Aligned'.
- Minimaal 15 procent van de totale beleggingen in 2030 zijn direct te relateren aan Sustainable Development Goals gericht op klimaat.

PFZW wil de doelen bereiken met de volgende strategie:

- PFZW belegt extra in bedrijven die bijdragen aan een leefbare wereld en/of een relatief lage CO₂-uitstoot hebben.
- PFZW spoort ondernemingen in de energiesector aan als deze niet handelen in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs. PFZW sluit ondernemingen in de energiesector uit voor beleggingen als deze hier niet aan voldoen.
- PFZW verkoopt belangen in bedrijven met meer dan 5% omzet door de productie van steenkool of meer dan 1% omzet door de productie van teerzandolie.

De nieuwe middellangetermijndoelen zijn een verdere invulling van de duurzaamheidsambitie die PFZW eerder in zijn beleggingsbeleid heeft vastgelegd. Daarin is een belangrijke rol weggelegd voor het verduurzamen van de bestaande beleggingen, zodat ondernemingen in de beleggingsportefeuille meer gaan bijdragen aan een reële economie die minder afhankelijk is van fossiele energie. De voortgang van het nieuwe beleid zal ieder jaar worden geëvalueerd en zo nodig worden bijgesteld op basis van nieuwe inzichten en data.

Joanne Kellermann, voorzitter van het PFZW-bestuur

"PFZW is belegd in vrijwel alle sectoren van de economie via verschillende beleggingscategorieën. Dat betekent dat we op allerlei plekken in de economie ondernemingen kunnen aansporen te verduurzamen. Het streven naar impact op het klimaat vergt een lange adem, voor ons en voor de bedrijven waarin we belegd zijn. Maar het einddoel, een klimaatneutrale wereld, is de inspanning meer dan waard. Het PFZW-bestuur neemt die verantwoordelijkheid en onze deelnemers verwachten dit ook van ons."

Klimaatrisico's in kaart

Sinds een aantal jaren zijn beleggers zich steeds meer gaan realiseren dat klimaatverandering een financieel risico vormt voor de beleggingsportefeuille. Ook regelgevers en toezichthouders besteden steeds meer aandacht aan klimaatverandering. Nieuwe regelgeving vereist integratie van klimaat- en duurzaamheidsrisico's in het bestaande risicomanagement. Omdat ook wij ervan overtuigd zijn dat klimaatverandering en de energietransitie impact hebben op onze beleggingen, benoemen we de klimaatrisico's voor al onze beleggingen.

In 2022 hebben we voortgang geboekt in het inzichtelijk maken van klimaatrisico's door verdere integratie van klimaatrisico in onze processen voor risicobeheer. Bijvoorbeeld in een risicoraamwerk. De aanpak van het managen van klimaatrisico's wordt beschreven in onze zogenaamde Task Force on Climate-Related Financial Disclosures-rapportage. In 2022 zijn we daarnaast begonnen met het ontwikkelen van kritieke risico-indicatoren (KRI's) om de potentiële impact van klimaatrisico's op onze portefeuilles te evalueren. We willen daarnaast transitierisico's die samenhangen met beleggingen met een hoge CO2-intensiteit verminderen door de CO2-voetafdruk van onze portefeuille te verkleinen. Andere ondernomen acties zijn het screenen van nieuwe private marktbeleggingen op klimaatrisico's en het samenwerken met DNB, de Pensioenfederatie en andere organisaties aan de vrijwillige EIOPA-klimaatstresstest.

Visie op fossielvrij beleggen

Ook wij worden steeds vaker aangesproken door organisaties die vinden dat we niet langer moeten beleggen in fossiele energiebedrijven. Onze overtuiging is dat het gebruikmaken van onze stem als aandeelhouder meer effect heeft dan het verkopen van onze belangen.

Joanne Kellermann, bestuursvoorzitter van PFZW, legt uit:

"Het bestuur van PFZW voelt een grote verantwoordelijkheid om de pensioenpremies van onze deelnemers zo in te zetten dat hun geld een goed rendement oplevert en een concrete bijdrage levert aan een leefbare wereld. Als het om klimaat gaat, moeten we de beleggingen in lijn brengen met wat het Klimaatakkoord van Parijs eist: de opwarming van de aarde beperken tot 1,5 graden Celsius. Vanaf 2024 beleggen we niet meer in bedrijven in de fossiele sector die niet in overeenstemming met dit akkoord handelen."

PFZW voert een intensieve dialoog met 12 olie- en gasbedrijven, waarin we ongeveer 1,2 miljard euro hebben belegd. Het doel is om op deze bedrijven druk uit te oefenen om hun bedrijfsvoering af te stemmen op het Klimaatakkoord van Parijs: dat betekent 100% klimaatneutraal in 2050. Er is specifiek gekozen voor deze 12 bedrijven omdat PFZW er een groot belang in heeft, ze al hebben aangetoond aan de energietransitie bij te willen dragen en een voorbeeldfunctie hebben. Hierdoor kunnen ze andere ondernemingen motiveren ook sneller werk te maken van de energietransitie.

Sinds de start - begin 2022 - van ons engagementprogramma met duidelijke doelen en mijlpalen zijn we de dialoog aangegaan met alle olie- en gasbedrijven waar we op dat moment in belegden. PGGM heeft elk bedrijf laten weten dat hun bedrijfsvoering eind 2023 in lijn moet zijn met het Klimaatakkoord van Parijs. Sindsdien hebben twee bedrijven duidelijke vooruitgang geboekt.

De engagementgesprekken hebben ook inzicht gegeven in de uitdagingen die bedrijven hebben, om hun bedrijfsmodellen af te stemmen op het Klimaatakkoord van Parijs. De grootste uitdaging is de aanhoudend hoge vraag naar olie en gas op dit moment. Als deze bedrijven stoppen met het leveren van olie en gas, zullen andere bedrijven, waaronder ook staatsbedrijven, het tekort aan aanbod aanvullen. Dit is een dringende kwestie en er is een belangrijke rol voor regeringen wereldwijd om met beleid het verbruik van fossiele brandstoffen te ontmoedigen. De focus van ons engagement is daarom nu om bedrijven aan te moedigen om het aanbod meer duurzame alternatieve brandstoffen te vergroten. Dat helpt om mondiaal de afhankelijkheid van olie en gas te verminderen.

PFZW hanteert de volgende voorwaarden bij het bepalen of er belegd kan worden in bedrijven die actief zijn in de fossiele sector:

- Bedrijven moeten al een reductiedoelstelling hebben voor de uitstoot van broeikasgassen, anders beleggen we er niet meer in. In 2022 heeft PFZW daarom 114 olie- en gasbedrijven verkocht.
- Ondernemingen moesten zich eind 2022 duidelijk verbinden aan 'Parijs' tegen eind 2022 en dus aan de doelstelling van 1,5 graden Celsius. De bedrijven die dat niet doen hebben we inmiddels verkocht.
- Ondernemingen die zich aan 'Parijs' hebben verbonden, moeten ter ondersteuning van hun verbintenis tegen eind 2023 een overtuigende en navolgbare klimaattransitiestrategie opstellen. Deze moet doelstellingen op korte en middellange termijn omvatten die in overeenstemming zijn met "Parijs". Doen zij dat niet, dan verkopen wij in 2024 onze belangen.

Sustainable Development Investments: investeren in het klimaat

PFZW levert via de Sustainable Development Investments (SDI's) een positieve bijdrage aan een duurzame wereld. Hier zetten wij ons voor in door het pensioengeld te beleggen in ondernemingen en projecten die oplossingen bieden voor maatschappelijke vraagstukken en die een positieve impact hebben op de wereld.

Eind 2022 hadden wij € 33,1 miljard belegd in ondernemingen die positief bijdragen aan een beter klimaat. Dit zijn onder andere beleggingen in klimaatoplossingen, green bonds, windmolen- en zonnepanelenparken, duurzaam vastgoed en herverzekeringen tegen schade door weersomstandigheden die zijn veroorzaakt door klimaatverandering. [Lees hier meer over onze SDI-beleggingen in klimaatoplossingen.](#)

Minder CO2

In 2019 ondertekende PFZW het Klimaatcommitment van de financiële sector. Via het Klimaatcommitment levert de sector een bijdrage aan het Nederlandse Klimaatakkoord en aan het Klimaatakkoord van Parijs. Ondertekenaars hebben zich gecommitteerd om jaarlijks te rapporteren over het CO2-gehalte van hun beleggingen en financieringen. Ook hebben zij in 2022 hun actieplannen en reductiedoelstellingen voor 2030 bekend gemaakt.

CO2-emissies van de beleggingen

In 2022 daalden de gefinancierde CO2-emissies van de beleggingen van PFZW met 30% tot ongeveer 5,8 miljoen tCO2e in 2022. De lagere gefinancierde emissies op portefeuilleniveau zijn het gevolg van minder emissies in de beleggingscategorieën beursgenoteerde aandelen, liquide krediet en infrastructuur. De forse daling bij beursgenoteerde aandelen is gedeeltelijk toe te schrijven aan een lagere allocatie naar deze categorie.

PFZW gefinancierde emissies (scope 1 en 2)

Beleggingscategorie	Belegd vermogen 31 dec 2022	Absolute uitstoot 2022 (tCO2e)	Absolute uitstoot 2021 (tCO2e)	Verandering 2022 t.o.v. 2021	Datadekking 2022
Beursgenoteerde aandelen	40.645	1.551.984	2.959.635	-48%	98%
Liquide krediet	21.867	3.402.118	3.912.487	-13%	75%
Beursgenoteerd vastgoed	11.979	47.278	54.043	-13%	68%*
Privaat vastgoed	20.302	76.125	91.736	-17%	66%
Infrastructuur	12.677	761.380	1.264.713	-40%	74%
Totaal	107.470	5.838.885	8.282.614	-30%	81%

Noot: per 2022 wordt gebruik gemaakt van een andere data leverancier (GRESB).

PFZW rapporteert de CO₂-uitstoot van beursgenoteerde aandelen, liquide krediet, vastgoed en infrastructuurbeleggingen. Deze beleggingscategorieën representeren 49% van het belegde vermogen. Het is de ambitie van PFZW om vanaf 2024 ook te rapporteren over de uitstoot van haar staatsobligatieportefeuille en over hypotheek.

Voor het berekenen van de gefinancierde emissies maakt PFZW gebruik van de internationaal erkende PCAF-standaard. De rapportage omvat alleen scope 1 en 2 emissies van de beleggingen omdat de kwaliteit en beschikbaarheid van scope 3 emissies nog onvoldoende is. Naar verwachting zal de kwaliteit van scope 3-data de komende jaren verbeteren onder andere omdat meer ondernemingen hierover gaan rapporteren, met name in Europa. PFZW heeft de ambities om vanaf boekjaar 2023 scope 3 emissies mee te gaan nemen in haar rapportages.

De datadekking geeft aan hoeveel CO₂-data beschikbaar zijn van de dataleverancier uitgedrukt in percentage van het belegde vermogen. Alhoewel de datadekking bij beursgenoteerde aandelen en liquide krediet hoog is, wordt de meerderheid van deze data geschat of gemodelleerd door onze dataleverancier Trucost. Indien data van Trucost ontbreken, zijn deze geschat door onze uitvoeringsorganisatie PGGM. De gerapporteerde uitstoot heeft daarom betrekking op alle beleggingen in beursgenoteerde aandelen en liquide krediet.

De CO₂-data bij beursgenoteerd vastgoed, privaat vastgoed en infrastructuur bevatten geen schattingen maar zijn grotendeels gebaseerd op cijfers die gerapporteerd zijn door de ondernemingen en fondsen waar wij in beleggen. Voor de ondernemingen/fondsen waar onze dataleverancier GRESB geen data heeft, zijn geen schattingen gemaakt. Dat betekent dat de door ons gerapporteerde absolute emissies alleen betrekking hebben op de beleggingen waar data voor beschikbaar zijn.

Naast de absolute emissies rapporteert PFZW ook over de carbon footprint en de carbon intensity van beleggingen zodat uitstootcijfers beter vergelijkbaar zijn met die van andere beleggers. De ontwikkeling van absolute emissies, carbon footprint en carbon intensity kan in een bepaald jaar flink verschillen door bijvoorbeeld CO₂-reductiebeleid, allocatieveranderingen tussen beleggingscategorieën, veranderingen in waarderingen en omzetonwikkelingen bij bedrijven.

De carbon footprint – absolute emissies uitgedrukt in het belegde vermogen – bleef gelijk op 62,6 tCO₂e/€m in 2022 ten opzichte van 2021. De carbon intensity in beursgenoteerde aandelen steeg met 7% ten opzichte van 2021 tot 110,3 tCO₂e/€m omzet omdat het gewicht van de sector energie toenam in de portefeuille door een sterke koersperformance van de sector. De carbon intensity in liquide krediet daalde met 19% tot 402,2 tCO₂e/€m omzet door het afbouwen van CO₂-intensieve beleggingen. Van de overige beleggingscategorieën is berekening van de carbon intensity nog niet mogelijk vanwege het ontbreken van omzetcijfers.

Kerngetallen gefinancierde uitstoot (scope 1 en 2)

Beleggingscategorie	Carbon footprint (tCO ₂ e/€m belegd vermogen)	Verandering t.o.v. 2021	Carbon intensity 2022 (tCO ₂ e/€m omzet)	Verandering t.o.v. 2021
Beursgenoteerde aandelen	38,2	1%	110,3	7%
Krediet	155,6	-24%	402,2	-19%
Beursgenoteerd vastgoed	5,8	15%	-	-
Privaat vastgoed	5,0	-17%	-	-
Infrastructuur	81,7	-40%	-	-
Totaal	62,6	0%	-	-

Actieplan en reductiedoelstellingen

PFZW publiceerde in juni 2022 als eerste grote Nederlandse pensioenfond een klimaatplan met doelstellingen voor CO₂-reductie en het in lijn brengen van beleggingen met het Akkoord van Parijs.

PFZW heeft de doelstellingen op zowel portefeuilleniveau als op beleggingscategorieniveau. Op portefeuilleniveau heeft PFZW een doelstelling afgegeven van een 50% lagere carbon footprint in 2030 ten opzichte van 2019. Daarnaast zijn er doelstellingen voor een aantal beleggingscategorieën. Voor beursgenoteerde aandelen en liquide krediet is de doelstelling om de weighted average carbon intensity (WACI) met 50% te verlagen tussen 2019 en 2030. WACI is carbon intensity uitgedrukt in USD-termen in plaats van Euro-termen. PFZW stuurt al sinds 2015 op WACI in haar aandelenportefeuille en sinds 2021 in liquide krediet.

Reductiedoelstellingen beursgenoteerde aandelen en krediet

Beleggingscategorie	Indicator	Doelstelling	Referentiejaar	Jaar target
Beursgenoteerde aandelen	WACI	-50%	2019	2030
Liquide krediet	WACI	-50%	2019	2030

De doelstelling voor aandelen is voor scope 1, 2 emissies en voor scope 3 emissies voor de sectoren energy, materials en industrials. De doelstelling voor liquide krediet is alleen voor scope 1 en 2 emissies.

Ook heeft PFZW voor een aantal categorieën doelstellingen voor 2025 en 2030 geformuleerd voor het percentage van het belegde vermogen in bedrijven dat zich gecommitteerd heeft aan een CO₂-reductiedoelstelling die in lijn is met het Akkoord van Parijs.

Doelstelling voor percentage beleggingen met een reductiedoelstelling in lijn met Parijs

Beleggingscategorie	Doelstelling 2025	Doelstelling 2030	Status 31-12-2022
Beursgenoteerd vastgoed*	60%	100%	45%
Privaat vastgoed**	40%	100%	47%
Infrastructuur***	60%	100%	24%

* voor de actief beheerde beleggingen, ** voor alle managers, *** voor directe beleggingen.

Het PFZW Klimaatplan wordt tenminste één keer per jaar geëvalueerd zodat het consistent is met de meest recente wetenschappelijk inzichten en voldoet aan internationale standaarden. Bij het opstellen van de reductiedoelstellingen is rekening gehouden met de guidance van het *Paris Aligned Investment Initiative Net Zero Asset Owner Commitment* en de *Leidraad voor relevante financieringen, beleggingen en actieplannen* dat gepubliceerd is door de koepelorganisaties in de Nederlandse financiële sector.

Wij stellen grenzen

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Wij stellen grenzen

Vanuit de identiteit en normen en waarden van PFZW stellen we duidelijke grenzen aan de beleggingen. Dit is geen rendement-risico-afweging, maar een harde ondergrens. Zo beleggen we niet in controversiële wapens, tabak, kolen en teerzand en hebben wij onze eisen voor olie- en gasondernemingen verhoogd in 2022. Ook beleggen we niet in staatsobligaties van landen die onderworpen zijn aan sancties van de VN Veiligheidsraad en/of de Europese Unie. Wij sluiten ook ondernemingen uit in geval van verhoogde ESG-risico's. Dan proberen wij wel eerst verbeteringen te realiseren door een dialoog met de onderneming aan te gaan.

In 2022 beleggen we niet langer in 180 ondernemingen omdat ze deel uitmaakten van de productgroepen die we hebben uitgesloten.

PFZW verkoopt beleggingen in Rusland

De Russische belangen op publieke markten (aandelen, staatsobligaties en krediet) zijn voor een groot gedeelte afgebouwd. Lokale aandelenmarkten in Rusland zitten voor buitenlandse partijen nog steeds op slot. Het ziet er niet naar uit dat hier op korte termijn verandering in komt. In overleg met de externe managers die deze Russische beleggingen beheren, onderzoekt PGGM de mogelijkheden om deze te verkopen zodra dat kan.

Productuitsluiting

Wij beleggen niet in ondernemingen die controversiële wapens, tabak, steenkool en teerzand produceren. In 2022 zijn de omzetnormen voor de productie van kolen en teerzandolie aangescherpt tot respectievelijk 5% en 1%. In 2022 heeft PFZW belangen in 54 kolenproducerende ondernemingen en 2 teerzandolie ondernemingen verkocht.

In 2022 werden beleggingen in olie- en gasboringen in het Noordpoolgebied verkocht als zij meer dan 1% van hun omzet uit deze activiteit halen. Tot slot hebben we 114 olie- en gasbedrijven verkocht die volgens ons onvoldoende stappen ondernemen om zich te committeren aan het Klimaatakkoord van Parijs.

Daarnaast beleggen we niet in staatsobligaties van landen waartegen de VN-Veiligheidsraad en/of de Europese Unie (EU) sancties heeft ingesteld.

Productuitsluitingen	Aantal
Olie- en gasboring in het Noordpoolgebied	4
Kolen	54
Teerzand	2
Tabak	4
Controversiële wapens	2
Olie en gas	114
Totaal	180

IMVB-convenant

De maatschappelijke en milieu-impact van het premiegeld dat we beleggen voor onze deelnemers is aanzienlijk. Wij kunnen zo een positieve bijdrage aan een duurzame wereld stimuleren, maar hebben ook de verantwoordelijkheid om negatieve impact te minimaliseren. Met negatieve impact bedoelen wij negatieve gevolgen (schade) voor individuen, werknemers, gemeenschappen en het milieu. PFZW ziet dit als een belangrijk onderwerp.

Daarom hebben wij op 20 december 2018, samen met 69 andere pensioenfondsen, het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB-)convenant ondertekend. Dit convenant is gebaseerd op de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's). Het convenant is in 2022 afgerond.

Langs twee sporen

We hebben in 2022 een actieve bijdrage geleverd aan de samenwerking binnen het convenant. Het convenant bestaat uit twee sporen:

- Het 'brede spoor', dat betrekking heeft op de implementatie van de UNGP's en OESO-richtlijnen in de beleggingen.
- Het 'diepe spoor', een reeks gerichte engagements met een kleine selectie van bedrijven, gericht op het ontwikkelen en implementeren van een best practice voor een specifieke sector.

Binnen het 'brede spoor' werkten wij nauw samen met overheid, vakbonden, ngo's en andere pensioenfondsen om het identificeren en adresseren van negatieve impact van de beleggingen zo goed mogelijk in beleid te verankeren en hier gericht actie op te ondernemen.

In het 'diepe spoor' werkten we samen met de partners aan concrete engagementcasussen. Het convenant stelt de diepe spoor-deelnemers in staat om samen te werken met ngo's die echt de situatie ter plaatse kunnen uitleggen. Het verrijkt de dialoog met ondernemingen waarin wordt belegd en bovendien verschaft het nuttige inzichten, in plaats van dat engagementpartijen alleen afhankelijk zijn van informatie van dataleveranciers en de media. Lees [hier](#) meer over de resultaten van deze gesprekken in 2022.

Per 31 december 2022 is het IMVB-convenant in haar huidige vorm afgelopen. Uit de eindrapportage, als resultaat van de meest recente jaarlijkse monitoring (zomer 2022), blijkt dat we voldoen aan de gevraagde KPI's van het IMVB Convenant. Bij twee vragen oordeelde de monitoringscommissie dat we voldoen aan de vraag maar een aanvullende verbetering kunnen doorvoeren, waar we mee aan de slag gaan. Dit betekent dat PFZW 100% compliant is met alle vereisten van het convenant. In de zomer van 2023 is een extra (laatste) monitoringsronde ingelast. Deze ronde is echter een 'bonus'-ronde en kan geen nadelig effect meer hebben voor onze beoordeling.

Misstanden opsporen via OESO-screen

PFZW belegt wereldwijd in een groot aantal bedrijven. Bij sommige van deze bedrijven komen misstanden voor, niet zelden in de toeleveringsketen. Om deze ondernemingen te identificeren en te beoordelen op hun negatieve impact op mens en milieu, is PFZW in 2020 gestart met een aangescherpte screening op maatschappelijke verantwoordelijkheid van alle beleggingen.

In 2022 sloot PFZW in totaal 65 ondernemingen uit als gevolg van de zogeheten OESO-screening. In de loop van 2022 omvatte het OESO-engagementprogramma daarnaast 55 ondernemingen. Een voorbeeld van zo'n engagementtraject lees je [hier](#).

Voor het identificeren van negatieve impact maken wij gebruik van objectieve maatstaven zoals de UN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationals en de UN Guiding Principles for Business and Human Rights. Hierbij hanteren we de zes stappen van het OESO due diligence-proces:

- De integratie van OESO-richtlijnen in onze processen
- De identificatie van negatieve impact in onze beleggingen
- Het voorkomen, beperken of stoppen van deze negatieve impact
- Het monitoren van de uitvoering ervan
- Communicatie over hoe wij omgaan met de gevolgen
- Waar nodig, bijdragen aan herstel en verhaal

Wij vermijden beleggingen in ondernemingen die in zeer ernstige mate in strijd zijn met de genoemde richtlijnen. De screening is erop gericht om misstanden op te sporen waarbij ondernemingen betrokken zijn. Op basis van een score die wordt toegekend aan een specifieke misstand waar het bedrijf bij betrokken is, besluiten we om onze aandelen in het bedrijf te verkopen of met het bedrijf in gesprek te gaan om beter gedrag te stimuleren.

Invloed uitoefenen

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn

Invloed uitoefenen

Wij geloven in de sturende kracht van geld. Als aandeelhouder zijn wij daarom betrokken bij de bedrijven waarin we beleggen. Door onze invloed uit te oefenen, dragen we bij aan een beter financieel en maatschappelijk rendement van onze beleggingen. Zo zetten we niet alleen in op een goed rendement, maar leveren we ook een zinnvolle bijdrage op het gebied van milieu, mensenrechten en goed ondernemingsbestuur. Dit doen wij vanuit de overtuiging dat toekomstbestendige bedrijven bijdragen aan een beter pensioen.

Door in gesprek te gaan met bedrijven, te stemmen tijdens aandeelhoudersvergaderingen en juridische procedures te voeren, sporen wij bedrijven aan om verder te verduurzamen. Vanwege de toenemende zorgen over klimaatverandering en de rol die de energiesector daarin speelt zijn we in 2022 intensiever in gesprek gegaan met olie- en gasbedrijven. In 2024 willen we alleen nog maar beleggen in olie- en gasbedrijven die zich aantoonbaar en controleerbaar aansluiten bij het Klimaatakkoord van Parijs. We maken met met duidelijke doelen en mijlpalen vooraf kenbaar wat we van fossiele bedrijven verwachten in combinatie met strakke deadlines en gevolgen voor het niet (tijdig) realiseren van voortgang. Ook stemmen we bij aandeelhoudersvergaderingen en stemmen we mee met resoluties van bijvoorbeeld [Follow This](#). De bedrijven die niet voldoende stappen nemen om in lijn te komen met het Klimaatakkoord van Parijs, die verkopen we. Sinds de start van het programma hebben twee bedrijven duidelijke vooruitgang geboekt.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Per jaar brengen we op zo'n 5.900 aandeelhoudersvergaderingen onze stem uit. We werken zoveel mogelijk samen met andere aandeelhouders om de invloed te vergroten. Voor het uitbrengen van onze stem kijken we of de bedrijven hun medewerkers goed behandelen en rekening houden met het milieu en de maatschappij. Dit doen we op basis van ESG-factoren. ESG staat voor Environmental, Social en Governance (milieu, maatschappij en goed bestuur) en verwijst naar de drie centrale factoren in het meten van de duurzaamheid van een belegging.

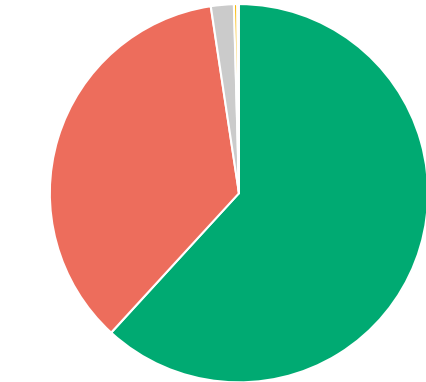
In 2022 stemden we op 5.877 vergaderingen van beursgenoteerde bedrijven waarin het vermogen is belegd. Op basis van ons stembeleid werd gestemd over ruim 61.849 voorstellen. In de onderstaande figuur is te zien in welke regio's en op welke onderwerpen we in 2022 hebben gestemd. Op onze website is een overzicht gegeven van al onze [stemactiviteiten](#).

Stemcijfers in 2022

Aantal vergaderingen	5.880
Aantal vergaderingen gestemd	5.877
Aantal niet-gestemde vergaderingen	3
Aantal gestemde vergaderpunten	61.849
Percentage gestemd	99,95%

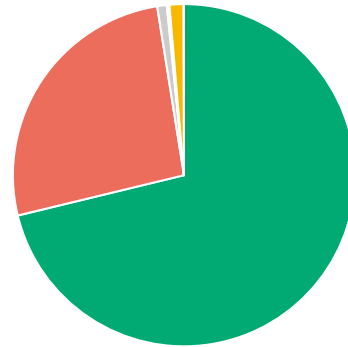
Uitgebrachte stemmen

Aandeelhoudersvoorstellen

Voor: 442
Tegen: 256
Onthouden: 14
Geen actie: 2
Gemengd: 1

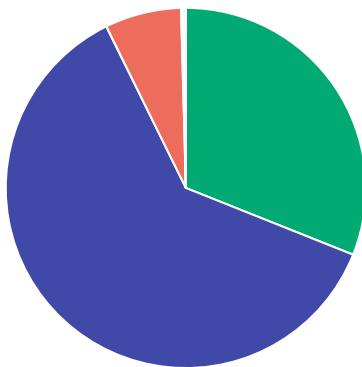
Managementvoorstellen

Voor: 43.539
Tegen: 16.066
Onthouden: 553
1 Jaar: 37
Gemengd: 111
Geen actie: 814
Niet gestemd: 14

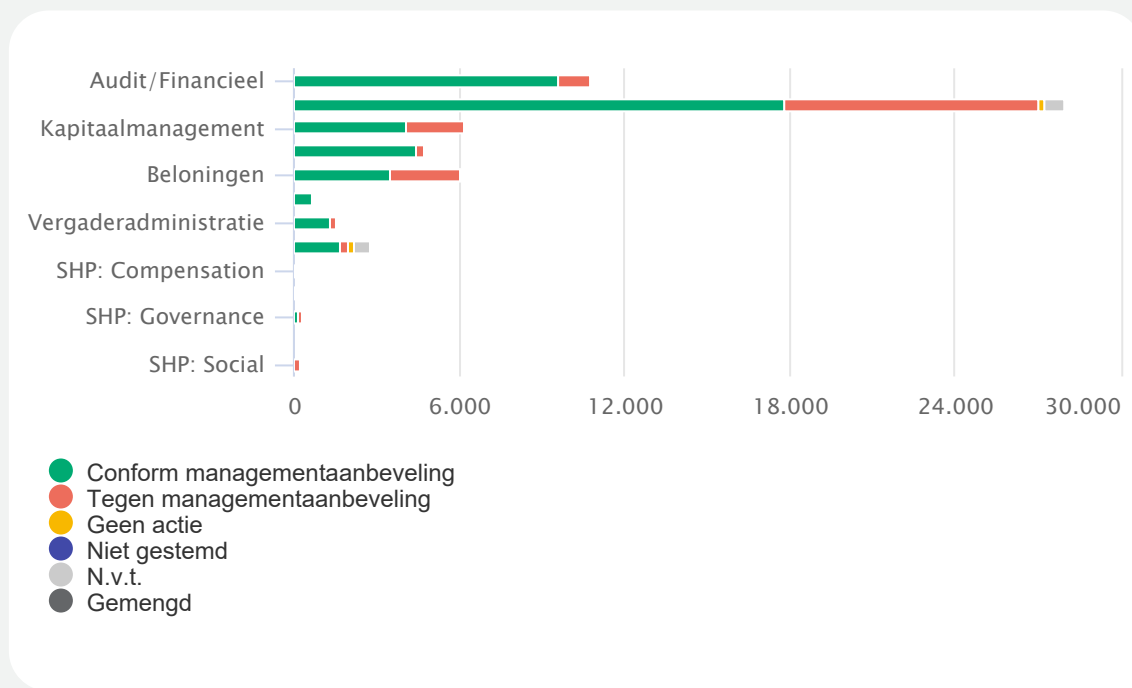
Verdeling stemgedrag conform managementaanbeveling

Managementvoorstellen

Conform managementaanbeveling: 222
Tegen managementaanbeveling: 441
N.v.t.: 49
Gemengd: 1
Geen actie: 2
Niet gestemd: 0

Managementvoorstellen

In 2022 hebben we steeds vaker onze stem gebruikt om ons ongenoegen te uiten over bedrijven waar vooruitgang op het gebied van milieu, arbeids- en mensenrechten en governance achterblijft. Bij de aandeelhoudersvergadering van Alphabet Inc. (het moederbedrijf van Google) hebben we bijvoorbeeld tegen de (her)verkiezing van de gehele raad van bestuur gestemd vanwege de onwil van de onderneming om een dialoog aan te gaan over onze ESG-zorgen met betrekking tot concurrentiebeperkend gedrag. Hoewel de stemuitslag niet in lijn was met onze stem hebben we hiermee wel een duidelijk signaal aan de markt af kunnen geven.

Daarnaast hebben we met onze in 2022 aangescherpte [klimaatambities](#) dit jaar speciaal aandacht gehad voor klimaatgerelateerde aandeelhoudersresoluties. Dit zijn voorstellen over bijvoorbeeld het aannemen van CO2-reductiedoelstellingen of hebben betrekking op de manier van verantwoording. In 2022 hebben we in totaal op 74 aandeelhoudersresoluties en -voorstellen gestemd. Van deze 74 resoluties waren er 48 gericht op klimaat. In de onderstaande tabellen lichten we de belangrijkste cijfers en ontwikkelingen uit.

Type voorstel waarover is gestemd	Aantal voorstellen	Aantal vóór gestemd	Aantal tegen gestemd	% resultaten die overeenkomen met onze stem
Zeggenschap over de klimaatvoortgangsrapportage	3	1	2	33%
Zeggenschap over het klimaatplan	23	13	10	55%
Klimaatgerelateerde aandeelhoudersresoluties	48	40	8	31%
Totaal	74	54	20	39%

Type verzoek	Aantal voorstellen	Aantal vóór gestemd	Aantal tegen gestemd	% resultaten die overeenkomen met onze stem
Goedkeuring van strategie	26	14	12	52%
Wijziging van activiteiten	21	16	5	26%
Verbeteren verslaglegging	15	14	1	36%
Meer doelstellingen	12	10	2	33%
Totaal	74	54	20	39%

In het kort:

- Naast het stemmen op aandeelhoudersresoluties en -voorstellen, stemde PFZW tegen de herverkiezing van het bestuur van 33 ondernemingen die als achterblijvers worden beschouwd vanwege het ontbreken van CO2-reductiedoelstellingen.
- PFZW stemde ook tegen de herverkiezing van het bestuur van TotalEnergies omdat zij de aandeelhoudersresolutie verwierpen die wij samen met negen andere beleggers hadden ingediend. Er werd hierbij gevraagd om op Parijs afgestemde reductiedoelstellingen.
- PFZW stemde in 2022 over 74 aandeelhoudersresoluties of -voorstellen. 48 hiervan waren klimaatgerelateerde aandeelhoudersvoorstellen, waarvan PFZW 40 keer voor stemde.
- PFZW stemde tegen 10 van de 23 typen voorstellen die gingen over klimaatplannen en tegen 2 van de 3 voorstellen die gingen over klimaatvoortgangsrapportages.
- Kijkend naar de specifieke verzoeken van de aandeelhoudersvoorstellen, vroegen 21 om een verandering van de bedrijfsvoering (bijvoorbeeld hoe de onderneming lobbyt) en stemde PFZW 16 van de 21 keer voor.
- PFZW stemde ook voor alle voorstellen op twee na die vroegen om meer doelstellingen en transparantie.

In gesprek met ondernemingen

We zijn als actief aandeelhouder betrokken bij de bedrijven waarin we beleggen. Niet alleen om bedrijven beter te laten renderen, maar ook om ze aan te sporen verder te verduurzamen. Wij vinden dat ondernemingen gebaat zijn bij kritische, actieve aandeelhouders die ondernemingen prikkelen tot meer sturing op duurzaamheid. Wij stellen doelen op met beoogde verbeteringen voor de bedrijven waarmee wij in gesprek gaan. Door daarbij samen te werken met andere institutionele beleggers vergroten wij onze invloed.

In 2022 hadden wij dialoog met 170 bedrijven. Daarmee hebben we 15 resultaten geboekt. Zie [hier](#) de complete lijst met bedrijven waarmee we in 2022 in gesprek zijn gegaan.

Verdeling engagementactiviteiten bij ondernemingen naar regio

Regio	Aantal
Europa (exclusief Nederland)	41
Noord-Amerika	50
Azië	37
Rest van de wereld	32
Nederland	10
Totaal	170

Verdeling engagementactiviteiten bij ondernemingen naar thema

Thema	Aantal
Anti-competitief gedrag	7
Bedrijfsethiek	15
Corporate governance	7
Mensenrechten	38
Arbeidsrechten	11
Landgebruik	54
SDG 1 (Geen armoede)	7
SDG 3 (Goede gezondheid en welzijn)	10
SDG 6 (Schoon water en sanitair)	20
SDG 13 (Klimaatactie)	19
Totaal	188¹

[1] Bij sommige ondernemingen werden meerdere onderwerpen behandeld, wat leidde tot een groter aantal engagementactiviteiten per thema dan per regio.

IMVB Diepe Spoor: mensenrechten in de micaketten

In 2022 is opnieuw engagement gevoerd met de bedrijven die deel uitmaken van het zogenoemde IMVB Diepe spoor, een samenwerking die voortvloeit uit het IMVB-convenant tussen ngo's, vakbonden, de Nederlandse regering en verschillende Nederlandse pensioenfondsen. Zo zijn we in gesprek gegaan met bedrijven die gebruikmaken van mica, een grondstof die vaak in verband wordt gebracht met kinderarbeid.

Mica is een veel gebruikt, maar vrij onbekend mineraal. Het is een grondstof die in veel auto-onderdelen zit, zoals in verf en lak, sensoren, hittegeleiders, lampen en batterijen. De grootste micaproductenten zijn India en Madagaskar, maar automerken weten vaak niet precies waar de grondstof vandaan komt. Het risico op kinderarbeid zit daarom met name in de winning ervan. Uit onze gesprekken met een autofabrikant bleek echter een grote bereidwilligheid om bij te dragen aan het verbeteren van de arbeidsstandaarden in de micatoeleveringsketen. Met resultaat: de autofabrikant heeft zich naar aanleiding van onze gesprekken aangesloten bij het Responsible Mica Initiative. Dit is een organisatie die mica en kinderarbeid in de hele productieketen aanpakt en ook contacten heeft met lokale gemeenschappen die de grondstof winnen.

Later in het proces is ook de leverancier benaderd. Al snel werd duidelijk dat de leverancier meer klant- en regelgedreven is. Als de autofabrikanten aan wie zij leveren om meer transparantie van de toeleveringsketen van mica zouden vragen, zijn zij bereid mee te werken.

In de werkgroep werkten deze partijen samen aan de mica-casus: de fondsen Achmea Investment Management (namens BPF Landbouw), Pensioenfonds Detailhandel, MN (namens PME en PMT), PGGM (namens PFZW en BPF Schilders) en Robeco (namens Rabobank PF), ngo's Save the Children en Terre des Hommes, FNV en het ministerie van Buitenlandse Zaken.

In gesprek met bedrijven over klimaatverandering

Klimaatverandering bedreigt de toekomstige levensvatbaarheid van veel van de ondernemingen waarin wij beleggen, de prestaties van onze portefeuille en het algemene welzijn van de samenleving. We verwachten daarom van CO2-intensieve ondernemingen dat zij beleid maken dat in lijn is met het Parijsakkoord om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graden Celsius.

Dit moedigen wij als actief aandeelhouder aan. We hebben daarom een engagementprogramma wat zich specifiek richt op het verbeteren van de klimaatprestaties van onze beleggingen. Het programma omvat momenteel 91 ondernemingen en de sectoren waarop wij ons richten zijn energie, financieel, voeding, materialen en nutsbedrijven.

Climate Action 100+

Engagement is vaak effectiever in de samenwerking met gelijkgestemde beleggers. Voor ons olie- en gasprogramma maken wij daarom deel uit van de [Climate Action 100+](#), een toonaangevend initiatief op het gebied van klimaatengagement.

Nederlandse Klimaatcoalitie

In 2022 was onze uitvoerde PGGM een medeoprichter van de [Nederlandse Klimaatcoalitie](#), waarmee wij samen met zeven andere Nederlandse financiële instellingen in dialoog gaan met olie- en gasbedrijven. Samen met deze groep beleggers roepen wij olie- en gasbedrijven op om actief bij te dragen aan beperking van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C.

Asia Transition Platform

Via het [Asia Transition Platform](#), een samenwerkingsinitiatief dat onze uitvoeringsorganisatie PGGM samen met vijf andere beleggers lanceerde, gaan wij de dialoog aan met Aziatische banken die betrokken zijn bij de financiering van fossiele brandstoffen.

Hoewel de naleving van het Klimaatakkoord van Parijs voor alle ondernemingen een uitdaging blijft, waren er in 2022 opmerkelijke ontwikkelingen in de olie- en gassector.

Ten eerste is uit nieuwe gegevens gebleken dat de reductiedoelstelling van Shell voor 2035 wordt gezien als afgestemd op een scenario met een opwarming van minder dan 2 graden. Op het gebied van biogas hebben zowel Shell als BP strategische overnames gedaan. Wat waterstof betreft, onderzoekt BP het potentieel voor een waterstofhub in Egypte, terwijl Repsol een waterstofhub van 200 MW in Spanje heeft aangekondigd. Hoewel geen van deze ontwikkelingen betekent dat een bedrijf volledig op één lijn zit met Parijs volgens ons intern raamwerk, zijn dit positieve ontwikkelingen waarop we in 2023 verder kunnen bouwen.

In gesprek met Tyson Foods over OESO-schending

In 2022 hebben we in het kader van de schendingen van internationale [OESO-normen](#) in totaal 55 ondernemingen aangesproken, waaronder Tyson Foods Inc. Tyson is genoemd in verschillende mededingingszaken in verband met prijsafspraken voor haar producten. In 2022 waren wij in gesprek met de Chief Compliance Officer van de onderneming om te horen hoe zij, na schikking van zaken uit het verleden, toekomstige incidenten zou voorkomen. De onderneming legde uit hoe zij haar Global Antitrust Policy verbeterde, onder andere gebaseerd op richtlijnen van de United States Department of Justice Antitrust Division. Na de aanbevelingen van PFZW publiceerde de onderneming het vernieuwde Global Antitrust Policy op de website. De implementatie van het beleid blijven wij monitoren.

Juridische procedures

In sommige gevallen is het nodig om juridische procedures te voeren. Zo voert onze uitvoeringsorganisatie namens ons juridische procedures om bijvoorbeeld beleggingsverliezen bij bedrijven te verhalen of om goede bedrijfsvoering af te dwingen. Door juridische stappen te nemen kunnen we tevens een signaal aan de markt afgeven wanneer we gedrag zien wat onacceptabel is.

In 2022 waren we betrokken bij 15 actieve juridische procedures, waaronder tegen Volkswagen, Porsche en Daimler om compensatie te krijgen voor beleggingsverliezen door 'Dieselgate'. Ook nemen wij deel aan procedures tegen BHP Billiton en Vale voor hun betrokkenheid bij het instorten van slecht onderhouden dammen. Naast de ecologische en menselijke tragedie hebben wij en andere aandeelhouders aanzienlijke financiële verliezen geleden waarvoor wij compensatie vragen. In 2022 is ruim 4,9 miljoen euro verhaald door deze procedures.

Pensioenfonds

Zorg & Welzijn